

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

סוכות

ה' סוכות לראשי

שנאמר 'לפניו יכרעו כל יורדי עפר', (נדה ל:). הכוונה כאן אינה לפני המיתה אלא לאחר המיתה, אותו יום נהדר שבו יזכה ויכרע בדביקות מול אור פני ה', וכשאדם זוכר לקראת מה הוא הולך, תמיד הוא חושב על אותו יום, הוא כורע ברכ' לה' גם במשך כל ימי חייו! אבל רוב האנשים שוכחים; רוב האנשים אף פעם לא חושבים על זה. מבחינתם הם יחיו לנצח. עמוק בפנים, זה מה שאנשים חושבים שהם יהיו בסביבה לנצח - רק אנשים אחרים מתים. ולכן, כדי להזכיר לנו את האמת של חיינו, ה' נותן לנו מצוות מסוימות שיזכירו לנו תמיד שהוא הבעלים, ושנחנו רק מבקרים העוברים.

לפני מי אתה עומד

עכשיו נוכל להבין מה היא מידת הענוה באמת. כשלומדים בספרי מוסר נראה שההדגשה במידת הענוה היא על היחס שבין אדם לחבירו - הענוה שאדם אמור לחוש כלפי סביבתו, לענוה יש מידות טובות, בכל מצב הוא אדיב וסובלני לסביבתו, זו ההבנה הרגילה של ענוה. הענוה אינו מתיהר על אחרים, נגד מי אנשים מתייירים? נגד אנשים אחרים! ולכן זו ההגדרה שלרוב אננו חושבים עליה - לא להתיהר אלא להיות עניו וטוב לכולם. ואמנם זה הישג גדול מאוד, ללמוד להיות נוח כלפי כל האנשים. בספר שערי קדושה להרח"ו (ב ב) כתוב שאחת השאלות שישאלו אדם בעולם הבא היא, "המלכת את חברך עליך בנחת רוח" - האם בעדינות הנהגתך כלפי חברך, נתת לחברך שלטון עליך? האם במקום להתנשא עליו בדיבורך או בהתייחסותך כלפיו, דיברת אליו בעדינות, והכרת בו כאישיות חשובה!

אבל ה'חובות הלבבות' (שער הכניעה פרק ב) מדבר על ענוה במובן נוסף, להיות עניו כלפי הקדוש ברוך הוא, זוהי הכניעה האמיתית - להיות עניו כלפי ה'. משה רבינו נשתבח במידת הענוה "והאיש משה עניו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג). ומה היתה ענוותנותו? "ותמנת ה' יביט" (במדבר יב, ח). כביכול משה רבינו ראה תמיד לפניו את דמותו של ה' עומדת לפניו, והוא התבטל אליו בהכנעה ובביטול גמור. הפסוק אומר: "ה' משמים השקיף על בני אדם" (תהילים יד ב). ורבי הקדוש מלמד אותנו בפרקי אבות (ב א) 'דע מה למעלה ממך', תחיה עם ההבנה שהקב"ה נמצא מעליך כל הזמן, ושהעין רואה' שלו מביטה עליך כל הזמן. אם אתה עומד מול מלך או אפילו מול משהו חשוב, ויש לך אפילו מעט שכל, אתה באופן מידי הופך להיות עניו, אתה לא צריך ללמוד על זה בספרים, זו תחושה טבעית שממלאת אותך, תרגיש תחושת ענוה.

זו הסיבה שעובדי ה' מתוארים כ'ענוים'. דוד המלך אומר "בה' תתהלל נפשי": נפשי מתפארת בזה שיש לי אב בשמים האוהב אותי ומשגיח עלי והציל אותי מכל צרותי, ומי הוא זה שישמח בכבוד ה' כשישמע את ההלל שלי? "ישמעו ענוים

שב בדירת עראי

"בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישאל ישובו בסכת" (ויקרא כג מב), התורה מדגישה שהחיוב לשבת בסוכה הוא אפילו על מי שהוא 'אזרח' בישראל, כלומר אפילו מי שהוא מנכבדי עם ישראל, מוצאו ממשפחות המיוחסות בישראל מדור דור עד אברהם אבינו. מה מלמדת הדגשה זו?

התורה מודיעה לעם ישראל, כשתכנסו לארץ ישראל תמצאו בה: "ערים גדלות וטבת אשר לא בנית", והבתים עצמם יהיו "מלאים כל טוב אשר לא מלאה", (דברים ו י יא). אבל מזהירה, כל הטובה הזו יכולה לגרום ל"ובתים טבים תבנה וישבת ... ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך" (שם ח יד).

מהי סוכה? הסוכה לא יכולה להיות גבוהה יותר מעשרים אמה, כלומר היא צריכה להיות בנויה בגובה שאינו מחייב בנייה של קבע. גג הסוכה, לא יכול להיות דומה לתקרת הבית שמגינה על מי שנמצא בבית, הסוכה צריכה להיות מסוככת בסכך ארעי. וכל זה מצוה אפילו לאדם נכבד המתגורר בבית יפה ומלא טעם, הכל עשוי ומסודר בנוחיות מושלמת ומתאמת לאלו שמתגוררים בו, הוא חייב לעבור למשך שבוע ימים לדירת ארעי רופפת - בית זמני. הסוכה היא תזכורת חשובה לאדם, הזהר שמרוב טובה שניתנה לך לא ירום לבבך ושכחת את ה' אלוקיך! וזו היא ההדגשה "כל האזרח בישאל ישובו בסכת", אפילו החשוב שבחשובים זקוק ללימוד זה.

אתה הוא אדונינו!

התורה אומרת "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם וגו'" (דברים ד כה), כלומר כשתגורו בארץ הרבה שנים, כבר יהיו לכם בנים ואף נכדים, תרגישו שאתם מושרשים עמוק בארץ, ואתם עלולים לחשוב שהארץ היא שלכם, ותתנהגו בארץ כשאר עמי הארץ שסביבותיכם, שבעת הצורך הם פונים לאלהים אחרים.

כדי שלא נשכח של מי הארץ, התורה אומרת לנו במצות עלייה לרגל: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'" (שמות כג יז), נשים לב, התואר "האדון ה'" אינו התואר הרגיל לה', ההדגשה הזו מלמדת אותנו אכן ביום טוב תחגוג את החג כפי ענינו המיוחד לו, אבל אל תחגוג את ה' כקאדון החוגג בנחלתו הפרטית, אתה אינך האדון על נחלת ארצך! עזוב את ביתך ושדותיך, ולך לך להראות לפני האדון ה'! גם לכל מוכרי הקרקעות, אומרת התורה דעו: "והארץ לא תמכר לצממת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי" (ויקרא כה כג), כלומר: הנחלה שנתתי לך בארץ, אינה שלך "כי לי הארץ" ואינך יכול למכור אותה לצמיתות.

וזה גם האמת של כל חיינו בעוה"ז, אנחנו כאן רק ב'תקופת מעבר' - הכנה לעולם הבא. "כי לי תכרע כל ברך" זה יום המיתה,

תשבו בסוכות כדי שלדורות תדעו שאני הוא ש'הושבתי' אותם בסוכות במדבר. כלומר, אל תחשבו שהתעכבתם במדבר רק כעונש על חטא המרגלים, אלא אני הוא ש'גרמתי' ועכבתי אותכם במדבר ארבעים שנה, בכוונה תחילה כדי שארבעים שנה תשבו בסוכות, אני הוא ש'הושבתי' אותם בסוכות במדבר!

ולמה? הקב"ה הבטיח לאבות הקדושים עובדי ה' שיתן לבניהם את הארץ הקדושה ארץ ישראל 'ארץ זבת חלב ודבש', ארץ שיש בה בשלמות את כל פרטי שפע הטובה שברא ה' בטבע העולם. ומה כל הענין הגדול שיש בכזו ארץ לאבות הקדושים ולבניהם אחריהם? אלא החיים בארץ הקדושה שיש בה את שלמות שפע הטובה שנתן ה' בטבע העולם, הם אמצעי רב ועצום להגיע לשיא ההצלחה בעבודת ה'. בתורה כתוב שעבודת ה' בשלמות היא העבודה "בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מִרַב כָּל" (דברים כח מז), מתוך ה"רוב כל" אפשר להגיע לעבודה "בשמחה ובטוב לבב" - אדם שכל כוחות נפשו וגופו מסורים לגמרי לעבודת ה', זו צורת העבודה השלמה והגדולה ביותר שיש לאדם בעוה"ז. וההזדמנות להגיע לדרגה גבוהה זו הובטחה לאבות, וניתנה לבניהם כשנכנסו לארץ ישראל.

אלא שחיים בסביבה כזו הם סכנה מאוד גדולה ליפול בטעות, מתוך כל העושר והטוב שנשפך מכל צד ופינה, חלילה האדם יכול לשכוח שרק הקב"ה הוא זה שהביאו לארץ והוא זה שנותן לו תמיד את כל הטוב הנפלא הזה. כדי שלא יטעו בטעות נוראה זו מסובב כל הסיבות השי"ת סיבב 'הקדמה גדולה' לפני הכניסה לארץ ישראל: "וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדְרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' אֲלֶיךָ זֶה אֲרָבָעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר, לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתֶּךָ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְךָ הַתְּשֹׁמֵר מִצְוֹתַי אִם לֹא. וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם" (דברים ח ב ג), במשך ארבעים שנה היה להם ההפך! הם היו מוגבלים מאוד! לא היו להם בתים טובים, הם גרו באהלים! לא היתה להם מנוחה! כל יום הם היו צריכים להיות בכוננות, אולי היום ישמעו את צליל החצוצרות שמזמנים אותם להרים את אוהליהם ולהתחיל לנוע למקום אחר. מעולם לא היה להם איזשהו ביטחון במדבר שהם יישארו במקום אחד למשך יותר מיום. זה נכון, במקום אחד הם נשארו שמונה עשרה שנים. אבל כל שמונה עשרה השנים, בכל יום, הם חיו בחשש, בכל דקה החצוצרה עשויה להישמע ולומר: זוזו! נתאר לעצמנו לו היה לנו בחיינו אנו כזה דבר, נניח שאתה עובר להתגורר בבית, אבל אתה יודע שבכל רגע אתה ומשפחתך עלולים להצטוות עזוב את הבית לעולם, בכזה בית לא היית עושה כלום! לא תנסה להשקיע או לבצע תיקונים, שום דבר. הלא בכל רגע, אולי תקבלו הודעה לעזוב! וגם אם חייית שם חמישים שנה, מעולם לא הייתה לך דקה של מנוחת הנפש!

לחם שמים

שימו לב, החיים במדבר היו במצב של 'ויענך' - ציערתך אותך! במצב של 'וירעיבך'! ארוחת הבוקר וארוחת ערב היתה דבר אחד; מן! כמובן שאנו יודעים מה שחז"ל מספרים לנו, שהם הרגישו באכילת המן את כל הטעמים הנפלאים שהם רצו. אבל אל תשלו את עצמכם שזה היה קל, חז"ל אומרים שבכדי לחוש בטעמים אלו נדרשה הכנה רוחנית גדולה, כזו הכנה שרק אנשים גדולים של 'דור דעה' היו מסוגלים לה. מי שלא היה ראוי לזה הרגיש באכילתו "נִפְשָׁנוּ קִצָּה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל" (במדבר כא ה), אוי,

וַיִּשְׁמְחוּ" (תהילים לד ג). ולמה ההדגשה כאן היא על ענוים ולא כל המאמינים עובדי ה'? כי המאמין האמיתי הוא מי שמרגיש בנוכחות ה' כל כך חזק עד שהוא נכנע בעונה לפניו, המאמין האמיתי, לא זה שאמונתו היא רק 'מלומדה', כשהוא הולך, כשהוא אוכל, תמיד הוא מרגיש הכנעה, ענווה, מכיוון שהוא יודע, שהוא לפני ה'. וזו היא הענוה של ה'חובות הלבבות' - כשאתה נכנע מתוך התחושה שאתה חי בנוכחות ה'.

נחזור לנושא של עליה לרגל. התורה אומרת לבוא שלוש פעמים בשנה לירושלים ובית המקדש כדי להראות את עצמנו אל 'אֵל פְּנֵי הָאֵדוֹן ה'" (שמות כג יז) להיות כביכול מול אדונינו, ה' יתברך. אנחנו הלכים איפוא את כל הדרך הארוכה במטרה להראות את עצמנו בפני אדונינו! האומה כולה נסעה מכל קצוות הארץ כדי להראות את עצמם לפני האדון שלהם. בכל אחד מג' הרגלים מתחדשת התחושה הממשית שיש עלינו אדון אמיתי.

ובחג הסוכות כשנשב בסוכה - דירת ארעי, נבין שהימים הללו מוקדשים ביחוד להפנמת עיקרון זה. זו מטרת הסוכה - תחושה של הכנעה לאדון. "אדון עולם אשר מלך", הוא האחראי על העולם. וזה כבר היה "בטרם כל יציר נברא", לפני שמישהו הופיע בעולם הזה, האדם 'הגיע' לעולם לאחר ששת ימי המעשה - ולא על מנת להישאר בו זמן רב. ולכן אל לנו לשכוח את העיקרון הגדול של "גֵר אֲנִי בְּאֶרֶץ" (תהילים קיט יט) - אני רק "גֵר" בעולם הזה.

באוהלי האבות

לפי זה נוכל להבין דהר תמוה בהנהגה של אברהם אבינו. אברהם אבינו ע"ה היה אדם עשיר. התורה מעידה על כך "וְאֲבָרְם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב" (בראשית יג ב). בוודאי היו לו האמצעים לבנות לעצמו בית מכובד כראוי ל"נְשִׂא אֱלֹקִים" (בראשית כג ו), מדוע הוא תמיד ישב באוהל? אמנם אחת הסיבות לזה הוא כי אברהם אבינו היה לו 'תפקיד' בעולם, לעבור ממקום למקום וללמד דעת לכל שיש אדון לעולם. אבל זו לא הסיבה היחידה. היה לזה סיבה יותר חשובה, הויתור על מגורים קבועים בבית, היה עיקרון חשוב מאד אצל אברהם! לעולם לא להתנשא. עליו תמיד להזכיר לעצמו שהוא רק 'מבקר' בעולם הזה, גם יצחק אע"ה ישב באוהל, אפילו יעקב אע"ה שבנה בית, כעבור מעט זמן יצא וחזר לאוהלים. האבות הקדושים חיו תמיד באוהלים. וכך אנו רואים שזה היה ענין עקרוני אצל האבות כדי שלעולם לא ישכחו את היסוד הגדול הזה שהם סתם 'מבקרים' בעולם הזה.

רק לוט הוא זה שלבסוף עזב את הרבי שלו אברהם, והלך לסדום. בהתחלה כתוב 'ויאהל' הוא עשה אוהלים - הוא גם העמיד את אוהלו בדיוק כמו שלמד בבית אברהם. אך לבסוף הוא ויתר על אורח חייו של אברהם והוא עבר לבית. אהה! זו הייתה הטעות הגדולה של לוט. אנו יודעים שבסדום הוא גר בבית. כתוב בגלוי שהוא גר בבית בסדום. אז הוא ויתר על דרכי הרבי שלו.

אוהלי המדבר

כשאנחנו מגיעים לסוכות, התורה אומרת לנו במפורש שזו הסיבה למצוות ישיבת סוכה: "לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" (ויקרא כג מג), נשים לב ונדקדק: הקב"ה אומר לנו

שתיקה יפה

בחג הסוכות אנו קוראים את דברי שלמה מלך ישראל "אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים" (קהלת ה א). אחד האמצעים החשובים ביותר להשגת מידת הכניעה היא השתיקה, אל תדבר 'סתם כל מה שבא לך' לדבר. ובסוכה שהיא ה'בית מדרש לכניעה' אתה צריך להיות זהיר בדיבורך, לא לדבר דברי בטלה שטות והוללות, מושב לצים בתוך הסוכה סותר לחלוטין את המטרה של הלימוד שלמדים מהסוכה - הכניעה לפני ה'.

מטרת הסוכה היא ענוה - והעניו אינו מרבה בדיבורי הבל. וזה לא רק בסוכה שבחג, הרמב"ם אומר: "לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו" (דעות ב ד) וה'לעולם היינו שהאדם צריך תמיד להרבות בשתיקה - העולם הזה כולו הוא 'סוכתו של הקב"ה' - "ויהי בשלום סוכו ומעונתו בציון" (תהילים עו ג), ואנחנו במשך מהלך חיינו אורחים זמניים המבקרים בסוכה זו. הרמב"ם אומר "ירבה אדם בשתיקה", אתם יודעים מה הכוונה "להרבות בשתיקה, זה אומר שאפילו כשיש לך מה לומר, תגיב בשתיקה במקום להתבטא בדיבור, אתה עומד בנוכחות מי שגדול ממך - הקב"ה. "החכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה" (פרקי אבות ה ז) אם אתה חכם, איש חכם, אתה לא תדבר כשאתה יודע שמישהו גדול ממך עומד מולך, ולכן שתיקה הוא הישג יקר מפז. לשתוק כי אתה יודע שאתה עומד מול ה' זו גדולה של אופי.

מקצוע מוצלח: אילם

הגמרא אומרת (חולין פט). מה אומנותו של אדם - מה ה'מקצוע' של אדם בעולם הזה? יעשה עצמו כ'אלם'. הוא צריך לעשות את עצמו כאלם שאינו יכול לדבר. זהו מקצוע שצריך ללמוד אותו, כמו להבדיל מי שלומד להיות רופא, להיות רואה חשבון, אתה צריך ללכת לבית הספר כדי ללמוד איך לסגור את הפה שלך. צריך ללמוד את זה. 'יעשה עצמו כאלם' אין פירושו לגמרי לא לדבר, מי שלא מדבר אינו יודע את המקצוע, הידיעה היא לדבר רק מה שנכון וצריך לדבר. וממשיכה הגמ' 'יכול אף לדברי תורה כן 'תלמוד לומר 'צדק תדברו'. דברי צדקות, דברי תורה, אתה צריך לדבר. ובכלל זה דיבור של חסד, וטובת לב, אתה יכול לדבר. דיבורים סתם אנחנו לא מדברים בסוכה של הקב"ה העולם הזה.

ובעת שניכנס לסוכה, חשוב לזכור את הזדמנות מצוינת הזאת ללמוד מידה טובה הזאת של שתיקת ענוה מול הקב"ה. אם אתה רוצה להתעלות בחג הסוכות, תדאג לזכור זאת בכל פעם שאתה נכנס לסוכה, לפחות למשך דקה אחת, לרגע הראשון, הקפידו לחשוב על המחשבות הללו. אפילו דקה אחת ביום ואתה הצלחה גדולה. הוסף עוד דקה ועוד דקה, אתה אפילו גדול יותר.

הסוכה מחסי ומצודתי

יש עוד מסר חשוב שעלינו לחשוב עליו כשיושבים בסוכה - הביטחון האמיתי היחיד שלנו הוא הקב"ה. בהיות בני במדבר לא היו להם 'קירות מגן' סביב המחנה, לכל העמים היו ערים עם חומות, אולם עם ישראל היו חשופים להתקפה. ובכל זאת בארבעים השנים במדבר הם היו בטוחים יותר מאשר בכל עת

לחם 'בלי תוכן' כל יום אותם דברים ישנים! אלו שהתעצלו לא נהנו מכל הטעמים הנפלאים האלו, ואפילו הטובים התקשו בזה. הרבה יותר פשוט לשבת ולאכול בשר ממש! קצת לחם חיטה! אוכל אמיתי! אבל תמיד, יום אחרי יום, לאכול משהו שרק בהשגה עליונה הוא טעים? זה קשה מאוד! זה היה עינוי המטרה את הנפש. התורה אומרת את זה בגלוי: ויענך - "הוא עינה אותך" וירעיבך - "והוא הרעיב אותך" אבל ההישג הגדול של כל זה היה, ללמוד מידת הכניעה לה! ויענך פירושו, "הוא עשה אותך עניו ושפיל", הוא עשה אותך עני, הוא נתן לך ענוה.

הקב"ה אומר לנו בסוכות 'הושבתי' את בני ישראל במדבר, זו היתה המטרה של הסוכות במדבר, להכניע את לבם של ישראל, הם ישבו מתחת לגג שלא יכול היה להגן עליהם, הקירות היו די רפויים ויכול להיות שרבים מהבקתות היו רק שני קירות וטפח! הם בהחלט לא היו קירות לבנים - מי הולך לבזבז מאמץ בבניית בניין לבנים אם ברגע הבא הוא עשוי לשמוע את החוצצרת, הקול בחוצצרה האומר להם לארוז שוב ולהמשיך הלאה? וכך לא היו להם נוחות; הם מעולם לא היו מיושבים. והמטרה הייתה שבכניסתך לארץ ישראל, כשאתן לך את כל הכלים הנפלאים לעבוד את ה' בארץ זבת חלב ודבש, לא יהיה 'ורם ללבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים".

וכך היה כשעם ישראל נכנסו לארץ ישראל, והם ראו את כל השפע שחייכה להם; הבתים היפים שהיו מלאים כל טוב, הם נכנסו לגור בבתי האבן הטובים בהכניעה, אהה! ברוך אתה ה'! זה לא שלנו. תודה שנתת לנו זה, וברגע שיכלו, הם עלו רגל לחוג את חג ה' בשילה, אל המשכן להודות ולהצהיר לפני ה' אתה האדון שלנו! אנחנו רק דיירים!

ימי השמים על הארץ

הקב"ה אומר לבני: "הריני מכניס אתכם לארץ ישראל ורוצה שזה יהיה לנצח! "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ" (דברים יא כא) אתה צריך להיות על הארץ, כמו שהשמים הם מעל הארץ - לנצח. רק שאתה צריך להמשיך את הלימוד של החיים במדבר לנצח! לעבוד קשה מאוד כדי לשמור על תחושת הענוה והתבטלות לפני ה', אתה צריך להזכיר את זה לעצמך כל הזמן.

הקב"ה מזהיר, כשתכנסו לא"י אתם בסכנה של 'ורם ללבך', האדם חושב לעצמו וכי אני אשכח את ה' יתברך? זה בלתי אפשרי! אבל הכוונה היא כזו שכחה שלא תחשוב עליו כמיטיב שלך! אתה תשכח שהוא זה שנתן לך את הכל. בהחלט תתפלל כל יום. ותאמר קריאת שמע כל יום, ותזכיר יציאת מצרים מדי יום. בהחלט! אבל ייתכן ש"תשכח את ה'". אפשר לעשות את כל הדברים האלה, ובכל זאת לשכוח שה' הוא זה שנתן לך את כל הדברים האלה שיש לך.

הסוכה היא דירת ארעי רפויה זמנית, וזו הזדמנות נפלאה אחת לשנה להזכיר לעצמנו שאנחנו פעם שכנו במדבר בתנאים כה רפויים. ואנחנו יושבים שם שבעה ימים כדי ללמד אותנו היטב את זה. וכך תעשה אפילו אם אתה "האזרח", מיוחס ומרום ואיש מעלה, ואתה כבר 'מבוסס ומסודר' בחברה ובחיים, שב בסוכה תתבונן בסכך שמעליך, ותשנן שוב ושוב לעצמך לאף אחד אין כלום. אנחנו רק מבקרים כאן, והקב"ה הוא בעל הבית.

שיעור בבטחון

רבינו סיפר שפעם בערב נכנס לביתו, סגר את הדלת ולאחר שסיים את עניניו הלך לישון במיטה בביתו. כל הלילה הוא ישן בשקט - יש לו דלת ברזל חזקה ולא דלת עץ רגילה, אז הוא ישן טוב. להפתעתו כשהוא קם בבוקר, יצא החוצה ללכת לבית הכנסת, הוא גילה שהמפתחות של הדלת נשארו תקועות כל הלילה בתוך הדלת מבחוץ! ואז הוא חשב לעצמו אז ככה ישנתי כל הלילה בהרגשה של ביטחון?! אה... הייתי כל כך בטוח, אבל זה לא היה כלום; זה היה רק חלום. עלי להשכיל: הבטחון האמיתי אינו באיכות הדלת והמנעול כל זה רק דמיון בטל, אלא אך ורק הביטחון ב"חיזק בריחי שערך". למעשה בהחלט הייתי בטוח! כי הקב"ה הוא הביטחון שלי! זו הייתה הזדמנות מפוראת, שיעור אמיתי בבטחון - ה' מגן לי וכל הגנה אחרת היא רק דמיון.

ורק הקב"ה! ככה אנחנו צריכים להשלים את עצמנו כאשר אנחנו יושבים בסוכה ולומדים ממנה את הלקח של בטחון בה'.

הללו הללו!

ההבנות הללו מקרבות אותנו להבין קצת יותר טוב את הענין של הלל. כדוגמא נדבר על המזמור הראשון של 'הלל'. הללויה - משמע תנו שבח לה', אבל המילה 'הלל' מביעה משהו יותר חזק מאשר רק שבח, הלל פירושו להתהולל מהמחשבה אודות ה' להיות נרגש ונרעש!

אז דוד המלך אומר, "כן, אתה אדם חי ומרגיש, ומתוך כל הטוב ושבועות הרצון שממלאים את לבך אתה רוצה לצעוק מתוך השמחה המתפרצת בקריאת הללו! אבל למי יהיה הללו? הללו י-ה! קרא באושר וברגש הללו לה'! ותביע בכך את עמקי הכרת התודה שיש לך לה' יתברך. משמעות הדבר היא: אם אתה שמת, אז הקב"ה הוא זה שתביע אליו את הכרת התודה שלך - הלא הוא יצר את כל האושר שלך. השם "י-ה" הוא קיצור של "היה, הוה, ויהיה" הקב"ה הוא "נמצא תמיד" בלי ראשית ובלי תכלית "אין סוף" ברוך הוא. "י-ה" פירושו "הקיים האמיתי". ה' הוא היחיד שיש לו 'ישות' אמיתית. ועל כן, הוא היחיד המספק לך את כל מה שיש לך. הוא היחיד. הרמב"ם (יסוה"ת א ד) כתב 'הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתנו' - הוא היחיד שהוא באמת אמיתי.

העיוור שהתחיל לראות

וכך אנו אומרים: הללו עבדי ה' - אתם, עבדי ה' הנכנעים לפניו ויודעים להעריך נכון מי הוא שנותן בכל עת לאדם את כל המתנות הטובות שניתנו לו בחייו, ותפקידכם הוא להיות נרעשים ונרגשים בחיי שמחה מלאים בהללו מתמיד של שם ה'! זהו התפקיד של עבד ה' כל הזמן לשבח את ה'! כל הזמן, לייחס הכל לה' יתברך.

לאחר ההפסקה של שנת הלילה האדם מתעורר בבוקר, הוא פוקח את עיניו ורואה שוב את כל מה שסביבו, אם הוא חי עם עצמו הוא חושב אה.. למזלי הטוב נולדתי עם ראייה טובה. לא! תחיה עם ה', ה' הוא זה שנתן לך עכשיו את העיניים שרואות, ובכל יום הוא שוב נותן לך מחדש זוג עיניים טובות! עבד ה' מודה בכל יום על המתנה הגדולה "זוג עיניים": ברוך אתה ה' אלוקיני מלך העולם "פוקח עיוורים", "פוקח עיוורים" פירושו קיבלתי עכשיו מתנה גדולה זוג עיניים טובות. אהההה!! תארו

בהיסטוריה שלהם! לא היה אף אחד שתקף אותם; אף אחד לא העז! מעל ראשם היו ענני כבוד, היה להם משה רבינו שהוביל אותם, והקב"ה עמד על המשמר של עם ישראל.

וזה נלמד גם מהסוכה - דירת ארעי, אנחנו לא צריכים שום דבר שיגן עלינו, ה' יתברך משגיח עלינו! בגלל זה גם הסכך כל כך רפוי. כי מה מראה לנו הסכך? הוא מראה על הענני הכבוד שהגינו עלינו. אנו יושבים בחוץ בצריף חשוף, עם סכך רפוי, כדי לחוש מחדש את המסע הזה במדבר, שבמרכזו ישבנו ארבעים שנה חשופים לכל העמים ולכל הפגעי הסביבה האפשריים. אבל היינו בטוחים יותר מכל עם אחר, מכיוון שישבנו תחת עיניו הפקוחות של הקב"ה. הם ישבו בסוכות במדבר ארבעים שנה, יום אחר יום, לילה אחר לילה, ולמדו את השיעור ש"ברוך הגב"ה אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה' וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ" (ירמיה יז ז). ה' הוא האמון היחיד של בני האדם, כל השאר הוא הונאה עצמית. זה השיעור הגדול שלמדו במשך ארבעים שנה.

כשנשב בסוכה נתבונן, הסוכה אומרת אמונה בה'! רק הקב"ה מגן עלינו. כשאדם יושב בבית הוא חושב שביתו מגן עליו מפני הגשם והקור, הדלת פלדלת והסורגים מגינים מפני פולשים לא רצויים. אבל כשאדם יושב בסוכה הוא יכול להרגיש שרק הקב"ה מגן עליו מפני הקור והגשם, ומכל פגעי הסביבה.

יש בזה לקח מעשי לכל ימות השנה, למרות שאנו עושים הכל כדי להגן על עצמנו - וכך ראוי לעשות, שים מנעולים בדלתות שלך, וגם אזעקות במידת הצורך - אתה צריך לעשות הכל, אדרבא, זה חיוב להשתדל להגן על עצמך. אבל בזמן שאתה עושה את כל הדברים האלה, עליך להיזהר מנפילה לפח המחשבה שאתה הוא זה שמגן על עצמך. "כי חזק בריחי שערךך" (תהילים קמג יג) - ה' הוא זה שביצר את הבריחים של שערךך. אז אתם רואים מדברי המלך דוד שהיו בריחים בשערי הערים. אבל דוד המלך אמר להם, "כשאתה מוריד את הבריחים הכבדים על השער, ואתה פורש למשך הלילה ואתה מרגיש בטוח מאחורי חומות העיר; שכח מזה! ה' הוא לבדו המגן עליך 'כי חזקך'".

בשבתנו בסוכה נתבונן מהי הפרנסה והכלכלה שלנו. הלא במדבר לא היתה להם יכולת לעבד שדות כי שום דבר לא צומח במדבר; מה הם יאכלו? הם היו צריכים למות מרעב במדבר! הלא המדבר הוא ארץ צמאון אשר אין שם אפילו טיפה מים, ומה הם שתו? וזה לא היה מסע של אדם אחד, זה היה מסע של אומה של מיליונים. וכל זה המשיך יום יום ארבעים שנה! במשך ארבעים שנה חיינו במדבר שממה ללא הגנה מזון ומים. ובכל זאת הכל היה מסודר להפליא! ועלינו לשבת בסוכות וללמוד את כל זה לדורות הבאים, ללמד את הלקח של הבטחון בה'.

וכשאתה הולך למקרר - אתה מרגיש שהמקרר הוא מיטיב גדול; הלא זה שומר על הטריות של האוכל שלך, לא, זה לא שומר על אוכל טרי! זה ה' שהוא השומר על מזון טרי. תשכחו מהמקרר. זה רק חלום. יש לכם תנורי גז, והם מבשלים ארוחות טעימות, ואתם חושבים איזה דבר טוב שיש תנורים כאלה. אה.. בימים שעברו כשרצו לבשל משהו היו צריכים להבעיר אש בעצים ולהניח עליה כמה לבנים. ועכשיו, תראו, לוחצים על כפתור והלהבה נובעת החוצה והיא מתחילה לבשל ביעילות. לא! זו רק הונאה. תנור הגז לא עושה דבר. הקב"ה עושה הכל! יש לך תואר, מקצוע, או שיש לך חנות שמספקת לך פרנסה, יש לך סוג של עסק - תשכח מזה. זה שום דבר הקב"ה נותן לך הכל.

הקמתי משפחה

אישה חסרת ילדים, "מושיבי עקרת הבית" - הקב"ה עשה אותה ל"אם הבנים" אם להרבה ילדים. נתאר לעצמנו את האמא הזו, היא התחנתה בגיל צעיר ובמשך שנים ארוכות היא הקדישה את עצמה לתפקיד הנעלה של אם בישראל, ללדת תינוקות ולגדלם בזה אחר זה. עכשיו היא כבר 'סבתא רבה' עם משפחה גדולה וענפה ברוך ה', בניה ובנותיה נשואים, ויש לה נכדות, נכדים ונינים. והסבתא הזו יושבת בחתונות של נכדיה והיא מסתכלת סביב, תמונות משפחתיות ענקיות צולמו, היא ובעלה נמצאים באמצע, בניה וחתניה בנותיה וכלותיה מקיפים אותם באושר מכל צד, ובשורה תחתונה הנכדים והנכדות מחזיקים בידם את הנינים... אה... זה שבט! מאיפה השבט הזה הגיע? האם היא תאמר "טוב, רציתי להקים משפחה גדולה"? לא! היא תאמר הללו את ה' אתה ה'! זה היית אתה! מושיבי עקרת הבית, לקחת אישה ועשית אותה אם הבנים שמחה. ולכן אני אשבח אותך לנצח נצחים.

ככה עלינו לחיות! אם אתה עבד ה' יתברך, תמיד עליך לייחס הכל להקב"ה. זה מה שהמזמור הראשון של הלל אומר. אז כך, הללו פירושו לא רק להודות לה' יתברך, אלא להודות רק לה' יתברך, ולזכור תמיד שכל מה שיש לך, ה' נתן לך.

תזכו לשבת בסוכתו של לוי!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה אפשר לכווין בשעה שנוטלים ארבעה מינים?

תשובה:

הארבעה מינים מכוונים נגד הלב העינייני חוט השדרה והשפתיים של האדם, בשעת הנענועים זה הזמן להודות לה' על שנתן לנו את כל הדברים החשובים האלו. ועם נטילת הארבעה מינים הללו, כשאני לוקח את הלולב - עמוד השדרה שלי, ואת האתרוג - הלב שלי, ואת ההדסים - העיניים שלי, ואת הערבות - השפתיים שלי, ועושה בהם מצות ה', אני מתכוין גם להקדיש את כל האיברים האלה לתכליתם האמיתית עבודת ה' יתברך. וכשאנו פונים עם הארבע מינים לארבע רוחות העולם, נחשוב שתמיד כל הבא אלינו מאחת מרוחות האלה - בא רק מהש"ת.

וכשנקיף בכל יום את הבימה עם הארבע מינים, נבקש עם הודאה והכרה זו בהיותנו עבדי ה', על כל הישועות שאנו זקוקים להם בשנה הבאה עלינו לטובה. ובהושענא רבה נקיף שבע פעמים, ונתפלל בכוונה, ונקרא הושענא הושענא! זו תפילה מיוחדת לגשמי ברכה בשנה הבעל"ט, והנביאים הנהיגו ביום הושענא רבה לחבוט בקרקע בערבות, חביטה זו היא סוג של תפילה לגשם! הגשם הוא חיים וברכה לעולם, ומכל הדברים שאפשר לבקש בהושענא רבה אנו מבקשים גשם! הדבר הראשון הוא לחפש בדרכינו, חשוב מאד להקדיש כמה דקות מידי פעם לחשוב על עצמך. גם אם אתה אדם טוב, תמצא מקום רב לשיפור, בלשון המעטה.

חייבים להקדיש לזה זמן מיוחדתנו, אסור לחכות שיתפנה לנו זמן מאליו. נפלא מאד לומר סליחות, אבל הכנה לר"ה דורשת הרבה יותר מכך. הרבה יותר מכך, וודאי. ואם אתה רוצה באמת להשתפר, הקדש כמה זמן שתוכל לחיפוש בדרכיך. לא מספיק לשמוע אותי אומר את הדברים, צריך ללכת הביתה ולקיים. אף אחד לא יעזור לך, ולאף אחד לא אכפת ממך יותר ממך עצמך. אז קדימה, התחל לעזור לעצמך! ואם תחפש כראוי, תמצא דברים שלא חלמת שתמצא. ואח"כ אפשר להתחיל להפוך לאיש אחר.

לעצמכם, אדם עיוור שפתאום מקבל שתי עיניים טובות, איך הוא היה מודה על זה בהלל ובריקודים! הוא יצעק ויריע הלל! לא חצי הלל - כל הלל! וככה צריך להגיד ברכה של פוקח עיוורים - "ה' פוקח את עיני העיוורים". אדם שלא מודה על כל זה אינו עבד ה'.

מדוע כתוב הללו את "שם" ה'? "שם ה'" פירושו כל מה ששמענו על מעשי ה' זהו "שמו" אצלנו. שמענו שהוא הוציא אותנו ממצרים, שמענו שהוא ברא את העולם, שמענו שהוא נתן לנו את המן, שמענו גם שהוא גורם לשמש לזרוח כל יום, אבל היכן שמענו שה' גם "מלביש ערומים"? "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹקִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוּת עוֹר וַיְלַבְּשֵׁם" (בראשית ג כא) רבינו סעדיה גאון כתב שפסוק זה אומר, כי זו כל הסיבה שה' גרם לעץ הפשתן לגדול, ולצמר לגדול על הבעלי חיים, תופעת צמיחה זו מיועדת במיוחד לבני אדם שרוצים בגדים. אה! אז הפשתן והצמר הם מעשה ה' במיוחד בשביל להלביש את אדם בבגדים!

כוס מלא ישועות

"הי' שם ה' מְבַרְךְ מְעַתָּה וְעַד עוֹלָם" (תהילים קיג ב), כל מה שאנחנו שומעים ורואים, מכריז, "זה אני, ה' יתברך!" שמו יתברך ממלא את העולם! ובאיזו תדירות עלינו לעשות זאת? ביום ראש חודש? פעם בחודש אתה צריך לומר הלל? לא! אתה צריך לומר הלל "מעתי ועד עולם" - לנצח נצחים. ואם תעשו זאת בעולם הזה, אז תמשיכו לעשות זאת גם בעולם הבא!

זה התפקיד שלנו בתור עבדי ה' עלינו לייחס את כל מה שיש לנו לה' יתברך. אם אתה מסוגל ללכת - שוב לב כמה אנשים לא יכולים ללכת. כמה אנשים צריכים כסאות גלגלים, כמה אנשים יש להם קביים, ואתה מסוגל ללכת! ואפילו אלה מי שצריך כסא גלגלים או קביים צריך להודות לה' יתברך. כל עוד אתה יכול לפתוח את הפה שלך ולומר משהו, אתה צריך להודות לה' יתברך! מכיוון שיש הרבה אנשים שאינם יכולים אפילו לדבר - הם יודעים שפת סימנים, זה הכל. ואפילו עם שפת הסימנים עליכם להודות לה' בשפת הסימנים, לפחות יש לך ידיים לבצע את ההצעות.

העולם כולו מכריז על שבחו של הקב"ה, ולכן הלל ממשיך וממשיך. "מִמְזַרְחַ שְׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם ה'" - מעליית השמש ועד שקיעת השמש, בכל דרך הילוכה של השמש על פני העולם היא תמיד נפגשת במה שיש לנו לשבח את שמו של ה'. המשמעות היא שיש כל כך הרבה מה לומר בעולם הזה - אם מסתכלים על היקום הזה, העולם הזה ומחוצה לו, השמש, הירח, כוכבי הלכת, הכוכבים הרחוקים. יש כל כך הרבה דברים נפלאים לטובתנו, שלעולם אין סוף למשימה הזו של שבח ה'.

דוד המלך אומר: "מקימי מעפר דל" הקב"ה מעלה את הדל והמסכן מהעפר, "מאשפות ירים אביון", הוא מגדל את המסכן מערמות האשפות, ולא רק לרומם אות מעט ממצבו אלא להביא אותו אל פסגת האושר "להושיבי עם גדיבים", ה' מושיב אותם עם נכבדי העם. כשהעני הנכבד הזה יחשוב לעצמו: איך הגעתי לחשיבות הזו? לא יחשוב אה... עבדתי קשה, קמתי כל בוקר מוקדם, חסכתי את הכסף שלי במקום לבזבז אותו. אלא רק דבר אחד בלבד ה' "מקימי מעפר דל" - זה אתה ה', אתה זה שעשית לי את כל זה. התפקיד שלו הוא תמיד לומר הלל להקדוש ברוך הוא מעתי ועד עולם. וזה לא רק הוא אלא גם כולנו, כל מה שיש לנו הוא רק מה' יתברך.